

Чудотворната икона на „Света Богородица Одигитрия“, или „Пътеводителка“, е най-старата светиня на Българската православна църква

„СВЕТА БОГОРОДИЦА ОДИГИТРИЯ“ В РИЛСКИЯ МАНАСТИР

Чудотворната икона на „Света Богородица Одигитрия“, или „Пътеводителка“, е най-старата светиня на Българската православна църква. Другото известно име на иконата е „Света Богородица Осеница“ („Осеняваща“).

Къде се намира: Иконата е в главната църква „Рождество Богородично“ на манастира „Свети Йоан Рилски“.

Кога е направена: Датирана е от XII век.

Колко е голяма: Иконата е с размери 52 на 30 см.

За какво помага: Чудодейният образ на Светата майка помага при тежки болести и епидемии. Помага и при парализа.

Интересни особености: В специални вдлъбнатини около образа на Богородица са разположени мощи на 32 християнски светци, чиито имена са изписани върху метални пластини.

Подарена е от сестрата на Иван Шишман

Освен че е най-известният манастир в България, в Рилския се намира и една от най-богатите колекции на икони от XIV до XIX в. Най-стара от тях е с изображението на Иван Рилски и датира от XIV век. Другата известна икона се нарича „Одигитрия“ („Пътеводителка“).

Има няколко предания как тя се е озовала в святото място. Според едно от тях иконата е подарък от сестрата на цар Иван Шишман, така наречената „Мара бяла българка“, която е жена на султан Мурад II.

Според друго предание тя е дарение от Мануил I Комнин в благодарност за изцерението му от мощите на свети Иван Рилски в Средец.

Типологията на иконата и подборът на реликви говорят за това, че тя е правена по специална поръчка за най-високопоставената византийска аристокрация в Константинопол – императорското семейство или патриарха. Иконата се изнася на ритуална процесия два пъти в годината на петия ден след Пасха и на 1 август, като двете традиции говорят за православни служби от XIV век, извършвани в Константинопол.

Иконата по всяка вероятност се е озовала в Рилския манастир след превземането на Константинопол от османските турци. Мара, или Мария Бранкова, е имала специален интерес към реликвите, намиращи се в Константинопол. Посредством уважението, което Мехмед II питаел към своята мащеха, Каламария е могла да се сдобие с изключително ценни предмети след разграбването на града.

Според поверието сред местните реликвата може да изцери вярващ, който страда от тежко заболяване, и помага при епидемии. В подобни случаи свещеник с епитрахил, монах, прислужник и въоръжена охрана посещават дома на болния и се обхождат местата, които са заразени, прави се водосвет и се поръсват.

Според преданията иконата е помогнала много на края, в който се намира манастирът, по време на чумната и холерната епидемия. След молба от населението двама йеромонаси и един дякон правят нощно бдение и молебен и след това изнасят иконата с Богородица извън пределите на обителта. Във всеки дом чудотворният лик бил посрещан с почит и вяра. Светите лица извършвали водосвет и поръсвали със светена вода хора и животни. Твърди се, че с помощта на Божията майка тогава епидемията била прогонена.

Старинната чудотворна икона има 32 четириъгълни прегради с мощи на светци. В горната ѝ част има надпис „Одигитрия“. Намира се в специален иконостас при третата колона на голямата манастирска църква. Тъй като е изключително ценна, тя се пази заключена и се изнася само по време на празници. Тогава се излиза с нея от Дупнишките порти, обикаля се югоизточната страна на манастира и се влиза през Самоковските порти. Отслужва се молебен, посетителите минават на поклонение пред иконата и след това тя пак се заключва.

Иконата на Света Богородица Осеновица в Рилския манастир е най-ценната светиня. Тя лекува болести и пази от грях, убедени са вярващите. Образът на Богородица с Младенеца върху лявата ѝ ръка е в центъра на изображението. Около нея в специални вдлъбнатини са разположени частици от мощите на светиите. Техните имена са изписани върху метални пластини.

Няколко интересни истории на хора, на които иконата е успяла да помогне, са описани в изданието „Чудесата на Иван Рилски“ от архимандрит Климент и е издадено от Синодалната печатница през 1946 г. Сред тях е тази за дъщерята на Зора Барутчийска, която се случва през 1934 г.

„През 1917 г. на 15 август (Успение Богородично) бяхме на поклонение в Рилската света обител. Като се завърнах в София, видях насън старинната икона на Пресвета Богородица, която имаме вкъщи, и тя ми разкри следното за бъдещата съдба на семейството ни: за сина ми Иван, че ще живее с големи хора (което наистина стана), и за дъщеря ми, че към 15-годишна възраст ще има една опасност за живота ѝ, а след това ще бъде добре. Аз забравих този сън. Минаха няколко години. Като навърши 15-годишна възраст, в деня на Благовещение, дъщеря ми, като си почистваше зъбите с една карфица, я погълна. Отидохме за преглед на рентген, оказа се, че иглата се намира в стомаха ѝ. Аз се уплаших извънредно много. Цялата нощ плаках и на колене се молих пред иконата на Пресвета Богородица вкъщи. Дъщеря си оставих в клиниката на д-р Балсамов в София. Всекидневно

я посещавах. В продължение на 3 дена лекарите установяваха, че карфицата стои в стомаха. Те даваха на дъщеря ми да яде само картофи. На четвъртия ден ми дойде наум, че имам донесена вода от Рилския манастир от чудотворната икона на Пресвета Богородица (с мокър памук са били избърсани светите мощи, намиращи се в иконата, и този памук е бил потопен във вода). Донасям тази вода в болницата и я давам на дъщеря си да я изпие. Вечерта, като я гледаха на рентген, установиха, че карфицата вече не е в стомаха. Като ми съобщиха това, лекарите ме предупредиха, че има опасност да не би карфицата да се закачи някъде из червата. Отидох вкъщи и цяла нощ прекарах на молитва, а сутринта рано отидох в църквата „Света Петка“ (стара) да си чета там молебен канон на Пресвета Богородица. След това отидох в клиниката и една от сестрите ми съобщи радостната новина, че иглата е излязла. Когато отидох при дъщеря си, за да я видя, и я запитах как е излязла иглата, тя ми каза, че сутринта, още като спяла, започнала да усеща, че нещо я гъделичка в гърлото; бръкнала с пръсти в устата си и извадила оттам излизащата навън карфица. След това разговарях с лекарите, които ми заявиха: „Г-жо, с дъщеря ви е станало чудо на природата! Сега остава само да я прегледаме, да не би карфицата да е оставила някакви рани вътре, от които да тече кръв“. След прегледа се констатира, че никъде няма рани, и дъщеря ми, напълно здрава, се върна у дома. Това го разказвам за слава на Бога, не за друго.“

Рилският манастир е най-големият религиозен комплекс от подобен тип в България. Включен е в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Той е разположен в северозападната част на планината Рила, на височина 1100 м, между Рилска река и река Друшлявица, на 3 км източно от град Рила.

Рилският манастир е основан през X век от монаха отшелник Иван Рилски през времето на царуването на цар Петър (927 – 968). Първоначално манастирът има съвсем скромен вид, подслоняващ отшелника, а по-късно и малкото негови последователи. Според първото житие на св. Иван

Изглед от Рилския манастир

Стенописи от Рилския манастир

Рилски, наречено „Народно житие“, при отшелника идва самият цар Петър. След смъртта му той е канонизиран за светец и неговите мощи тържествено се пренасят в София, оттам в Естергом (Унгария) и после отново в София. След възстановяването на българската държава през XII век в новата столица Търново се построява църква, посветена на св. Иван Рилски, и там се пренасят мощите му. Манастирът е дарен със земи и привилегии, отразени в дарствени грамоти на владетелите на Втората българска държава.

Около 1335 г. местният феодал Стефан Драголов (Хрельо) изградил манастира на сегашното му място, състоящ се от сгради за живеене, отбранителна кула и еднокорабна църква. От тези строежи днес е останала само кулата, която носи името „Хрельова кула“. Неговото ктиторство е увековечено с надпис за строежа на кулата, изписан с вградени тухли на южната ѝ стена:

„При владичеството на превисокия господин крал Стефан Душан, господин протосеваст Хрельо с голям труд и разход изгради тази кула на светия отец Иван Рилски и на Божията майка, наречена Осеновица, в годината 6843 индикт пети (1334 – 1335)“.

На последния етаж на кулата има малък параклис, богато украсен със стенописи, отличаващи се с голяма художествена стойност и оригинални иконографски качества.

През първите десетилетия на XIX в. манастирският комплекс е изграден в днешния му вид благодарение на усилията на няколко поколения видни български строители, живописци и майстори резбари. За посрещане на многобройните поклонници в северното и източното крило са обзаведени гостни стаи, наречени на селищата, дали средства за създаването им – Тетевенска, Копривщенска, Чирпанска и други.

Главната църква на манастира „Рождество Богородично“ е построена през 1834–1838 година, а стенописите и резбите са работени през 1840–1872 година от най-видните представители на Самоковската и Банско-Разложката художествена школа.

През първите десетилетия на XX век манастирът все още се е радвал на стотици монаси и послушници, както и на десетки хиляди поклонници и гости. На ден са се изпичали около 800 еднокилограмови хляба.

В библиотеката се съхраняват около 100 нотирани ръкописа, създадени до края на XIX в., които показват, че е съществувала певческа школа в манастира, в която са писани, набавяни или преписвани музикални ръкописи.

„Света Богородица Портаитиса“ от Роженския манастир

„БОГОРОДИЦА ПОРТАИТИСА“ В РОЖЕНСКИЯ МАНАСТИР

Оригиналната „Света Богородица Вратарница“ е охранявала портите на Ивирон и оттам е името Портаитиса. Копието, което е у нас, е създадено от монаха зограф Яков Иверски по поръчка на кожарския еснаф в Мелник.

Къде се намира: Иконата може да се види в храм „Свето Рождество Богородично“ в Роженския манастир.

Кога е направена: Копието е от 1790 година.

За какво помага: Чудодейният образ на Света Богородица помага най-вече на бездетни семейства. Тя има лековито действие и при онкоболни.

Интересни особености: За разлика от останалите копия на иконата, това в Роженския манастир е направено от светено желязо. Иконата е обкръжена от десет малки композиции, изобразяващи чудесата.

В църквата на Роженския манастир могат да се видят прекрасни старинни стенописи, дърворезби и стъклописи. Там се съхранява и чудотворна икона на Богородица. Тя е копие на прочутата чудотворна икона на Богородица, която е охранявала портите на Ивирон (оттам идва и името Портаитиса). Надписът на родната икона сочи, че тя е зографисана „от ръката на Яков, монах Иверски“ в 1790 г., а е била поръчана заедно със специалния кивот, с благословението на кожарския еснаф в Мелник. От двете страни на Божията майка са добавени десет малки сцени, които показват чудното пристигане на иконата в Света гора – Атон, и първите чудеса в Иверския манастир.

Роженският манастир

„Не ме изкушавайте повече. Не вие мене ще пазите, а аз ще ви пазя“, това казала Света Богородица насън на монах Гавраил от Иверския манастир в Атон преди над 10 века.

Тогава, на третия ден след Великден, на 27 април 999 г. вечерта монасите от „Ивирон“ видели край пристанището огромно огнено сияние, излизащо от морето. Когато доближили водата, установили, че невероятното явление идва от голяма икона с образа на Св. Богородица, плаваща изправена над водата. Най-старият монах Гавраил изнесъл иконата и тържествено с църковни песни я пренесъл в храма на манастира. На сутринта с изненада установили, че иконата стояла високо окачена над портата. Няколко пъти я внасяли в църквата, но всяка сутрин я намирали отново над входа. След странния глас, който чул насън Гавраил от Св. Богородица, иконата вече била оставена над портата, място, което сама си избрала. Така чудотворната икона станала прочута и с имената Панагия, Портаитиса, Портарница, Дверопазителка. Тя се пази в църквата „Св. Богородица Портаитиса“, край портата на манастира „Ивирон“ в Света гора. Според преданието тази икона ще напусне Св. гора преди нейното окончателно запустение.

Два века преди да се появи край брегoвете на Атон, иконата била хвърлена в морето от богата вярваща никейка. Според древно предание иконата е нарисувана от апостол Лука и подарена на богатата благочестива вдовица. По времето на император Теофил, когато започнало изземването и изгарянето на иконите, в дома на никейката пристигнали войници. Един от тях в пристъп на ярост срещу християните се нахвърлил с нож върху иконата и пробол дясната скула на Богородица. Рукнала кръв като от жива рана. Поразен от чудото, той приел християнството и дори се замонашил. Никейката пък, за да спаси иконата от унищожение, я хвърлила в морето и два века по-късно е намерена от монасите в „Ивирон“.

Заради тази случка всички копия на чудотворната икона, едно от които е в Роженския манастир, изобразяват Богородица с кръв по лицето.

Много копия на чудодейната икона от Атон са били пратени по всички краища на света. Едно от тях е и в Роженския манастир. По времето, когато иконата е пренесена у нас, Роженската обител е била подворие на Атонския светогорски манастир „Ивирон“. Тогавашният проигумен на „Ивирон“ и игумен на Роженския манастир Игнатий Родестим възложил на монаха зограф Яков Иверски да направи реплика на прочутата чудотворна икона. Единствено иконата в Роженския манастир има интересна особеност. Тя е направена от светено желязо и е обкръжена с десет малки композиции, затворени в овални рамки, представляващи събития от историята ѝ и нейни лековити чудеса.

Вярва се, че чудодейната икона в Роженския манастир помага при различни трудности като безплодие, различни болести и тежки душевни състояния, както и при онкологични заболявания.